

Het succes van de nijlgans

Loes van den Bremer & Frank Majoer, Sovon Vogelonderzoek Nederland

De nijlgans (*Alopochen aegyptiaca*) is een bekende verschijning in ons landschap. Toch deden ze pas eind jaren 60 hun intrede als broedvogel in Nederland. De naam nijlgans is verwarrend, want eigenlijk is het geen echte gans maar is hij nauwer verwant aan de bergeend. Toch wordt hij vaak tot de ganzen gerekend. Van alle in ons land geïntroduceerde ganzensoorten is de nijlgans samen met de grote Canadese gans de meest algemene en snelst in aantal toegenomen soort.

Oorsprong

Nijlganzen broedden van oorsprong alleen in Afrika. Hier worden ze ook nu nog aangetroffen op het hele continent ten zuiden van de Sahara en in Egypte langs de Nijl. Ze broeden hier alleen als de omstandigheden gunstig zijn, wat vooral in de regentijd is. Enkele eeuwen geleden is de soort naar Engeland gebracht als siervogel. Ontsnapte en vrijgelaten parkvogels vormen de oorsprong van de huidige vrij levende broedpopulatie in Noordwest-Europa. In Nederland stamt het eerste broedgeval uit 1967, in de regio Den Haag. Begin jaren tachtig is in de omgeving van Haren ten zuiden van Groningen een tweede populatie in het vrije veld ontstaan. Beide vestigingen hebben zich in de loop der jaren als een olievlek over het land verspreid. De Nederlandse broedpopulatie omvatte in 2012 naar schatting 10.300 broedparen (naar schatting 44.000 individuen).

Verspreiding en aantalsontwikkeling in Nederland

In de broedtijd zijn de hoogste dichtheden te vinden in graslandgebieden met waterpartijen in de laaggelegen delen van vooral West-Nederland en het rivierengebied. De nijlgans komt eveneens veelvuldig tot broeden in stedelijk gebied en soms zelfs tot diep in grote bossen. Ze broeden het liefst op de grond op eilandjes, in boomholtes of op (gekraakte) roofvogel- of reigernesten. Ook buiten de broedtijd zijn de grootste aantallen te vinden in het westen van het land en het rivierengebied. Een deel van de nijlganzen trekt het hele jaar paarsgewijs op, maar vooral in de nazomer en winter sluiten andere zich aan tot groepen van soms enkele honderden. Ze foerageren op graslanden en oogstresten op bouwland (vooral maïs) en rusten en

Twee nijlganzen met kleurringen bij Oostersluis, Groningen.

(Foto: Ana Buren)

ruien op open water. De landelijk getelde aantallen in de winter namen sterk toe in het voetspoor van de sterk gegroeide broedpopulatie. Het succes van de nijlgans kan vooral worden toegeschreven aan de voedselkeus (vooral gras dat overvloedig beschikbaar is) en het grote aanbod aan geschikt leefgebied (open water nabij graslanden met een paar bomen). Het lange broedseizoen en het regelmatig hebben van meerdere broedsels per jaar, tot midden in de winter, draagt ook bij aan de toename. Sinds de eeuwwisseling zwakt de toename af (figuur 1). Mogelijke oorzaken zijn afschot en het vol raken van de bekende broedgebieden.

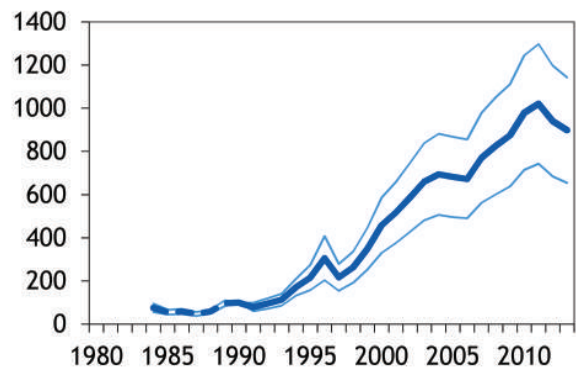
Negatieve effecten?

In eerste instantie was men bang dat de nijlgans zou concurreren met inheemse soorten. Tijdens het broedseizoen kunnen nijlganzen hun nest en jongen zeer fel verdedigen, wat nadelig kan uitpakken voor andere soorten die eenzelfde habitatkeus hebben. Ook inheemse soorten als meerkoet en knobbelzwaan vertonen dergelijk agressief gedrag ten opzichte van soortgenoten en andere watervogels. Voor zover bekend heeft dit agressieve gedrag van de nijlgans in West-Europa nog niet tot negatieve effecten op soorten geleid. Wanneer op een eiland naast de nijlgans ook grauwe of Canadese ganzen broeden dan lijken de broedsels van de nijlgans vaak te mislukken. Er is geen beeld van de exacte omvang van de schade door nijlganzen in landbouwgebieden. Omdat nijlganzen geen wettelijke bescherming genieten, wordt de gewasschade door deze soort niet geregistreerd en niet vergoed.

Ringonderzoek

Om inzicht te krijgen in de verspreiding en overleving van bij ons broedende nijlganzen en hun jongen is Frank Majoor in 1997 in Arnhem gestart met ringonderzoek, toen de eerste paren zich hier in stadsparken vestigden. Sinds 2011 is dit onderzoek uitgebreid, en worden op meerdere plekken in Nederland in opdracht van het Faunafonds nijlganzen van kleurringen voorzien. Vogels zijn tot nu toe vooral gevangen in Den Haag, Arnhem en Amsterdam en in lagere aantallen in de provincie Limburg en de stad Groningen. Den Haag zit al jaren 'vol', Amsterdam en Arnhem hebben een grote populatie maar lijken nog lang niet vol te zitten, terwijl het broeden in Groningen en Limburg nog maar net begonnen is. In totaal zijn nu meer dan 2000 vogels, verdeeld over acht provincies, geringd met gekleurde pootringen. Nijlganzen kunnen binnen enkele maanden na het ringen al afstanden tot meer dan 200 kilometer afleggen. Dit geldt zowel voor de jonge vogels als voor de volwassen broedparen.

In figuur 2 staan als voorbeeld alle meldingen van nijlganzen gekleurringd in Arnhem. De verste melding komt uit Noord-Duitsland. Deze vogel is als jong geringd en is na ruim 3 jaar geschoten op 376 km van zijn geboorteplaats! Uit de eerste analyse blijkt dat als jong geringde vrouwtjes vaak als broedvogel terug keren nabij hun geboorteplaats. De mannetjes daarentegen vestigen zich als broedvogel tot op 100-150 kilometer van de geboorteplek. Waarnemingen van geringde vogels zijn nog steeds zeer welkom en kunnen worden ingevoerd via de website www.geese.org.

Figuur 1. Aantalsontwikkeling van de nijlgans als broedvogel in Nederland. Deze grafiek is gebaseerd op het Meetnet Broedvogels (BMP). Weergegeven is de jaarlijkse index van de broedpopulatie t.o.v. 1990 en de standaardfout.

Figuur 2. Terugmeldingen van nijlganzen geringd in Arnhem.

Meer lezen?

Risicoanalyse Nijlgans: <https://www.nvwa.nl/actueel/risicobeoordelingen/bestand/2200531/nijlgans>